

## AYOLLAR REPRODUKTIV SALOMATLIGI: DOLZARB MUAMMOLAR VA YECHIMLAR

**Azimova Ruxshonaxon**

**Anotatsiya:** Ushbu maqolada ayollar reproduktiv salomatligining dolzarb muammolari, ularning sog'liq va ijtimoiy hayotga ta'siri, shuningdek, mavjud muammolarning samarali yechimlari tahlil qilinadi. Reproductiv yoshdagi ayollar orasida uchrayotgan ginekologik kasalliklar, homiladorlikdagi asoratlar, tug'ruq xavfsizligi va oilani rejalashtirishdagi muammolar asosiy e'tibor markazida bo'lgan. Maqolada O'zbekistonda amalga oshirilayotgan sog'liqni saqlash islohotlari, xalqaro tajribalar, diagnostika va profilaktika yondashuvlari asosida ilgari surilayotgan tavsiyalar bayon etilgan.

**Kalit so'zlar:** reproduktiv salomatlik, ayollar sog'ligi, ginekologik kasalliklar, perinatal yordam, sog'liqni saqlash siyosati, profilaktika, onalikni muhofaza qilish.

Ayollar reproduktiv salomatligi nafaqat shaxsiy sog'liq, balki butun jamiyat salomatligi va ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikning muhim ko'rsatkichlaridan biri hisoblanadi. Reproductiv yoshdagi ayollarning salomatligini saqlash, ularni ginekologik kasalliklardan himoya qilish, xavfsiz homiladorlik va sog'lom tug'ruqni ta'minlash mamlakat sog'liqni saqlash tizimining ustuvor vazifasiga aylangan. So'nggi yillarda dunyoda reproduktiv sog'liq masalalariga bo'lgan e'tibor ortib, diagnostika, davolash, va profilaktika usullarining takomillashuvi kuzatilmoqda. O'zbekistonda ham bu borada tub islohotlar amalga oshirilmoqda: zamonaviy texnologiyalar joriy qilinmoqda, onalik va bolalik muhofazasi kuchaytirilmoqda, hamda xotin-qizlarning tibbiy savodxonligini oshirish bo'yicha tizimli ishlar olib borilmoqda. Shu sababli, reproduktiv salomatlikni ta'minlashda mavjud muammolarni aniqlash va ularning samarali yechimlarini ishlab chiqish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir.

Ayollar reproduktiv salomatligi – bu faqat tug'ruq yoki homiladorlik bilan bog'liq holat emas, balki ayolning umumiy sog'ligining, psixologik farovonligining va ijtimoiy himoyasining asosiy ko'rsatkichidir. Reproductiv yoshdagi ayollar sog'lig'i bilan bog'liq masalalar O'zbekiston sog'liqni saqlash tizimi uchun ustuvor yo'nalish hisoblanadi, chunki bu aholining sog'lom avlodni dunyoga keltirishdagi asosiy omillaridan biridir.

O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi ma'lumotlariga ko'ra, reproduktiv yoshdagi ayollar orasida eng ko'p uchraydigan muammolar qatoriga ginekologik kasalliklar, bepushtlik, homiladorlikdagi asoratlar va jinsiy yo'l bilan yuqadigan infeksiyalar kiradi. Ayniqsa, qishloq hududlarida yashovchi ayollar orasida bu kasalliklar tez-tez uchrab, o'z vaqtida tibbiy ko'rikdan o'tmaslik, yetarli darajadagi

axborotga ega bo'lmalik, va malakali yordamning yetishmasligi tufayli holat yanada og'irlashadi. Bu esa bepushtlik, homiladorlikni yo'qotish yoki chaqaloqlarning salomatligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, yosh turmushga chiqqan qizlar orasida homiladorlik va tug'ruq bilan bog'liq muammolar yuqori ko'rsatkichga ega. Bu holat sog'liq bilan bog'liq xavflarni orttirib, erta homiladorlik va tug'ruqdagi asoratlarni keltirib chiqaradi. O'zbekistonda bu borada qonunchilik bazasi shakllantirilgan bo'lsa-da, ayrim holatlarda uning ijrosini ta'minlash muammosi mavjud.

Ayollar reproduktiv salomatligiga salbiy ta'sir ko'rsatuvchi yana bir omil – bu jinsiy tarbiya va sog'lom turmush tarzining yetarlicha targ'ib qilinmasligidir. Ota-onalar, o'qituvchilar va jamiyat a'zolari bu borada yetarlicha ma'lumotga ega emasligi natijasida, o'smir qizlar orasida erta homiladorlik, infeksiyalar bilan kasallanish, yoki bexavotir jinsiy munosabatlar holatlari kuzatilmoqda. Bunday muammolarni bartaraf etish uchun o'quv dasturlariga reproduktiv salomatlik, jinsiy tarbiya va gigiyenaga oid fanlarni kiritish muhim hisoblanadi.

Tibbiy xizmat sifati va qulayligining oshirilishi ham dolzarb masalalardan biridir. Hududiy dispanserlar, tug'ruqxonalarda va oilaviy poliklinikalarda zamonaviy ultratovush, laborator tahlillar, kolposkopiya kabi diagnostika vositalari mavjud bo'lishi, bu texnologiyalardan foydalanish uchun mutaxassislarning malakasini oshirish lozim. Ayniqsa, rural hududlarda faoliyat yuritayotgan shifokorlar uchun doimiy malaka oshirish kurslari tashkil etilishi kerak.

Yana bir muhim jihat – ayollarni psixologik jihatdan qo'llab-quvvatlash tizimini yo'lga qo'yishdir. Homiladorlik, tug'ruq, va ginekologik kasalliklar ayollarda ruhiy bosim, xavotir va depressiv holatlarni keltirib chiqarishi mumkin. Shu sababli, tibbiy xizmatlar qatorida psixologik maslahat va yordamni ham joriy etish zarur.

O'zbekiston hukumati so'nggi yillarda ayollar salomatligiga oid qator islohotlarni amalga oshirmoqda. Jumladan, "Onalik va bolalikni muhofaza qilish dasturi", "Reproduktiv salomatlik milliy strategiyasi", "Ayollar sog'lig'i yili" kabi tashabbuslar orqali qamrov kengaymoqda. Chet el tajribasi, jumladan, Skandinaviya mamlakatlari, Janubiy Koreya, va Turkiya tajribasiga asoslanib, O'zbekistonda ham reproduktiv salomatlik bo'yicha davlat-xususiy sheriklik asosida klinikalar tarmog'i rivojlantirilmoqda.

Shu bilan birga, sog'liqni saqlash tizimi faoliyatini monitoring qilish, statistik ma'lumotlarni real vaqt rejimida tahlil qilish, va xavf guruhlariga oid profilaktik dasturlarni amalga oshirish orqali reproduktiv salomatlikni nazorat qilish kuchaytirilmoqda. Tibbiy ko'rikning majburiyligini qonuniy asosda mustahkamlash, ayollar uchun bepul tibbiy xizmatlar ko'lamini kengaytirish muhim yechimlardan hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, ayollar reproduktiv salomatligi masalasi ko'p qirrali va tizimli yondashuvni talab qiladi. Muammolarning ildiziga qarab harakat qilish – bu

faqat tibbiy emas, balki ijtimoiy, ma'naviy va iqtisodiy yo'nalishlarni birlashtirgan kompleks chora-tadbirlar orqali amalga oshiriladi. Ayollar salomatligini ta'minlash orqali jamiyat salomatligini mustahkamlash mumkin bo'ladi.

### FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi. (2023). "Onalik va bolalikni muhofaza qilish bo'yicha milliy dastur". – Toshkent.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 7-martdagi PF-87-sonli "Ayollar sog'lig'i yili" davlat dasturi to'g'risidagi farmoni.
3. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (WHO). (2022). *Sexual and reproductive health: progress and challenges*. <https://www.who.int>
4. United Nations Population Fund (UNFPA). (2021). *State of World Population Report*. – New York: UNFPA.
5. Azizova, N. (2020). "Reproduktiv salomatlik: sog'lom avlod garovi" – "Tibbiyot va amaliyot" jurnali, №3, 22–26-betlar.
6. Toirova, M. (2021). "Ayollarning sog'lom turmush tarziga ta'sir qiluvchi omillar" – "Sog'liqni saqlash axborotnomasi", №5, 14–18-betlar.
7. World Bank. (2020). *Improving Reproductive, Maternal, and Child Health in Central Asia*. Washington, D.C.
8. WHO Europe. (2019). *Reproductive health strategy for the European Region*. – Copenhagen.
9. Karimova, G. & Yusupova, M. (2022). "Ginekologik kasalliklarning profilaktikasi va sog'lom turmush tarzi" – "Ijtimoiy fanlar va tibbiyot" ilmiy jurnali, №2, 37–42-betlar.